

Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike

Duševno in duhovno oblikovanje

✍ Simona Knavs

Za Gogalo je vzgoja možna le preko osebnega, duhovnega stika na individualni ravni ali v osebnostni skupnosti. Pedagogiko opredeli kot vedo o duševnem in duhovnem oblikovanju človeka. Pomembno se mu zdi razlikovanje med duševnim in duhovnim, med objektivnim in subjektivnim duhom, pri čemer je pedagogov končni cilj tretja oblika – objektivirani duh.

Gogala opredeli tri predmetna področja oz. razsežnosti: materialno, duševno in duhovno. Predstavi jih z opisi elementov oz. predmetov razsežnosti ter z odnosom med predmeti in človekom, osebo oz. subjektom.

Materialne predmete oseba zazna s pomočjo čutov in doživljanja. V stik z njimi stopi s t. i. primarnimi pristnimi predstavami. Določa jim lastnosti (obliko, barvo ipd.). Podrejeni so zakonom prostora in časa, materije in energije, vzroka in posledice in s tem duhovnim predmetom, kar zakonitosti so in po katerih velja, da se duh zrcali v materiji.

Duševni predmeti so subjekt, čuti (instinkti ali goni) in duševne sposobnosti, med katerimi ima doživljanje posebno mesto. Subjekt (duša ali duševni subjekt) je osrednji predmet te razsežnosti, na katerega se vežejo čuti in sposobnosti. Posameznik je oseba, ki je edinstven skupek omenjenih duševnih predmetov, ki ga vseskozi oblikuje lastno doživljanje.

Čut je iz podzvesti izvirajoča bolj ali manj močna duševna potreba. Je prirojen in ga ni mogoče pridobiti ali privzgojiti niti se ga subjekt ne more znebiti. Čut se vedno pojavi v konkretnih okoliščinah in je vezan na različna življenjska ali kulturna področja (npr. pedagoški čut in eros).

O sposobnostih Gogala ne piše veliko. Na različnih mestih našteva sprejemljivost za različne vrednote, inteligentnost, razumnost, talentiranost, zavedanje, abstraktno mišljenje, ustvarjanje, domiselnost, normativnost ipd. Kot bomo videli v nadaljevanju, se sposobnosti vežejo tako na doživljanje kot na duhovne predmete. Leta 1939 v članku *O duhovni svobodi* zapiše, da v človeku predstavljata duha le dve osnovni sposobnosti, sposobnost avtonomnega in objektivnega spoznanja ter osebna svobodnost.

Materialna in duhovna razsežnost nista pogojeni z duševnostjo. A takoj ko je oseba tu, doživlja. Na njeno doživljanje vplivajo vse tri razsežnosti, saj je doživljanje nujno vezano na nek predmet, ki tako postane vsebina doživljanja. Sposobnost doživljanja je temeljna razvojna sposobnost človeka. Vsak doživljaj je unikaten duševni akt konkretne osebe. Predmete lahko dosežemo le preko doživljanja. Doživljanje druge osebe zaznavamo le posredno, preko lastnega doživljanja predmetov (npr. govor, dejanje, izdelek), v katerega je oseba sama hote ali nehote vključila svoje doživljanje in tudi svojega duha.

Rezultat doživljanja je doživljaj, a tudi doživetje. Doživetje Gogala razume kot ključni razvojni dejavnik vzgoje. Doživljaji so stalnica življenja, so rutinski in pogosto izzvenijo iz spo-

Prof. dr. Stanko Gogala (1911–1987) je bil drugi univerzitetni profesor pedagogike na Univerzi v Ljubljani. Od leta 1924 pa vse do upokojitve leta 1967 je objavil več kot 200 strokovnih del. Ponatise in razprave o njegovem delu najdemo v 5. št. *Sodobne pedagogike* iz leta 2000 in v *Izbranih spisih* iz leta 2005 (ured. prof. dr. Robi Kroflič).

V reviji *Vzgoja* se bomo v treh pri-spevkih posvetili konceptu duha v njegovi pedagoški teoriji. Več o tem: <http://stankogogala.blogspot.com/>.

mina. Doživetja pa segajo v žarišče duševnosti. Doživljamo jih z vso pozornostjo in občutljivostjo. Z dožitvijo šele zaznamo vrednost tega, kar doživljamo, zato nas doživetja duševno močno (pre)oblikujejo in ostajajo trajna duševna last.

Predmeti duhovne razsežnosti imajo idejni ali irealni značaj. To so dejstva, zakonitosti, ideje, vrednote ipd. Duhovnemu ne moremo določiti lastnosti. Zakonitosti materialne in duševne razsežnosti za duha ne veljajo. Duha je 'vedno enako', saj je neodvisen od prostora in časa. Čeprav oseba v svoj izdelek položi svojega duha, ga zato nima nič manj. Kvečjemu obratno, ustvarjanje ustvarjalca duhovno bogati.

Za duha je značilno, da je tako kot materija povsem neodvisen od subjekta. Duha subjekt doseže le preko svojega doživljanja in mu ni neposredno dan, kot mu je dana lastna duševnost. Medtem ko oseba lastno duševnost lahko resnično doživlja, vrednote ali kamna ne more. Gogala namreč loči

Članek se nadaljuje na str. 29.